

Gradska galerija Fonticus Grožnjan predstavlja

Linija krize ili kriza crte

kolektivni, selektirani, tematski, likovni project

La linea della crisi o la crisi del tratto

arte progetto, selettivo, collettivo, tematico

otvorenje / apertura:

petak / venerdì, 19. XII. 2014. u 20.00 h, Gradska galerija Fonticus Grožnjan

Izložbu će predstaviti kustos projekta Eugen Borkovsky

Autori:

Silvio Balija, David Belas, Igor Blagonić, Matjaž Borovničar, Darko Brajković Njapo, Burul Vedran, Nikolina Butorac, Gala Čaki, Valentino Cappellari, Tajči Čekada, Samir Cerić Kovačević, Slađan Dragojević, Bogomir Duzbaba, Fernando, Goran Gromsky Skorup, Burhan Hadžialjević, Đeko Hodžić, Tomislav Hršak, Slavica Isovka, Pamela Ivanković, Vladimir Janušić, Silvana Konjevoda, Jelena Kovačić, Edvard Kužina, Gordana Kužina, Miranda Legović, Lovorka Lukani, Josip Madračević, Milan Marin, Slavica Marin, Klavdija Marušić, Mirjana Matić, Josip Mijić, Antonio Mitkovski, MP ART (Sidjanin/Budzarov), Vera Muzić, Renata Papišta, Ranko Pavić, Tereza Pavlović, Iva Pevalek, Blaž Pirnat, Iris Poljan, Relja Rajković, Aleksandra Rotar, Edita Sentić, Krunoslav Stojanovski, Damir Stojnić, Goranka Supin, Mirna Sišul, Irena Škrinjar, Luiza Štokovac, Noel Šuran, Šimun Tolić, Claudio Ugussi, Urša Valič, Eugen Varzić, Igor Vasiljev, Ivona Verbanac, Ana Vrtačnik, Roberta Weissman Nagy, Andrej Zbašnik, Martin Zelenko

autor projekta / autore del progetto: Eugen Borkovsky

Linija krize ili kriza crte

Polazna ideja bila je sastaviti kolektivnu izložbu s radovima koji obrađuju doživljaj, značenje, interpretaciju pojma LINIJA/CRTA. Autori su unaprijed opskrbljeni Inicijalnim tekstom u kojem su bile ponuđene neke od mogućih polaznica za tematiziranje. Od autora su se očekivali radovi u likovnom ili ne-likovnim materijalima i sredstvima, koji dodiruju temu. Linija/crta je likovni element, ali ima i mnogo drugih konotacija. Ovisno o prispjelim i izabranim radovima, iskristalizirao se projekt. Morao bi se mijenjati naslov koji bi mogao glasiti: „Linija krize ili kriza crte/La linea della crisi o la crisi del tratto“. Inicijator i kustos projekta se nada da je izložba za ovu prigodu nastalih radova zanimljiva po recentnom tematiziranju teme i vremena u kojem projekt nastaje.

Sama bit umjetničkog oblikovanja nosi u svojoj osnovi liniju/crtu, od premise, pravcem izvedbe ka rezultatu. Svi predstavljeni radovi dodiruju zadani pojam. Kod selekcije prednost su imali radovi koji ga problematiziraju. Dogodio se širok raspon doživljaja, viđenja pa time i interpretacije. Autori različitih generacija su svojim radovima hrabro i drsko komentirali stanje današnjice. Dio radova bavi se sažimanjem tokova događanja, uspoređivanjem energetskih sustava, odobravanjem, kritiziranjem, komentiranjem recentnog povijesnog trenutka. Pokazuje se da umjetnici često prije promišljanja filozofa, fizičara i teoretičara relevantno ocjenjuju vrijeme u kojem žive i rade. Neki radovi izabrani za predstavljanje iznose na vidjelo oprečne pojmove, predmete, stanja. Neki umjetnici su usmjereni na pojavnost ili propitivanje osobne situacije ili stanja koja mogu biti različita u odnosu na uvriježeno. Nekoliko autora se bavi eksperimentiranjem vizualnih pojavnosti oblika i boja. Za razliku od autora kojima se linija spontano dogodila, neki autori pojam prezentiraju jednostavno uporabom nekog oštrog likovnog materijala kojim (crtežom) oblikuju motiv. Tu su kombinacije crteža/linija koje se značajno oslanjaju na tonove podloga. Posebnu grupu predstavljaju radovi koji se poigravaju ili obznanjuju moguće (pseudo) znanstvene spoznaje i obrađuju prikrivene sustave moći. Zamjećivanje i bilježenje detalja koji lociraju crtu/liniju kao znatni segment karakterizira dio radova. Zastupljeno je bilježenje ponašanja tragova koje čine udubine, uzvisine ili rezovi u materijalu. Nekoliko autora bilježi ili čini biološko-ekološke eksperimentalne situacije unutar sadašnjosti, osobno. Arhitektura, kao motiv za istraživanje pojavnosti i uočljivosti linije, privlači nekoliko umjetnika. Pokazuje se da su u projektu vizualno obrađene situacije najčešće urbane i socijalno obojene. Raspon promišljanja ogleda se i u zastupljenim tehnologijama. Prisutno je slikarstvo, crtež, grafika, skulptura, instalacije, keramika, video, fotografija i najrazličitije mogućnosti iskaza kombiniranim tehnikama.

Od selektiranih radova sačinjena je ova izložba koja će biti predstavljena u Gradskoj galeriji *Fonticus* u Grožnjanu 19. XII. 2014. godine. Od 78 ponuđenih selektirano je 62 autora. Neki su zastupljeni po jednim predmetom, a neki diptisima, poliptisima ili video instalacijama. Veliki broj autora u pripremnim dogovorima i komunikaciji mi je rekao zanimljivu rečenicu: "Pa svugdje ima te linije..." Evo, pogledajmo izložbu radova.

Komentari uz radove:

Ideja ovog projekta bila je obraditi pojam LINIJA/CRTA; Vizualnim problematiziranjem predstaviti situacije i stvari koje se odnose ili imaju neku vezu sa pojmom. Od selektiranih radova svi dodiruju zadani pojam. Dogodio se širok raspon doživljaja, viđenja pa time i interpretacija.

Možda najsnažniji doživljaj i izuzetnu vizualnu tematizaciju linije koja postaje stanje nudi **Andrej Zbašnik**. On preko nejasno definiranih, zamagljenih geometrijskih oblika, koji mogu asociirati na segmente Kniferovih meandara, intervenira nezaustavljivim nizom šara suvremenim sredstvom za pisanje, olovkom i kemijskom olovkom. Cijeli proces dorađen je digitalno tehnologijom. Umirenijim načinom, dojmive osobnog doživljaja uspijeva, na likovni način, uvjerljivo interpretirati i **Tereza Pavlović**. Ona, trenutna stanja, odbleske svijesti, nelagodne i radosne nabraja suptilnim načinom redajući ih horizontalnim uslagivanjem. Sve je razapeto na segmente. Stvari ili događaji se nadograđuju, izrezuju, miču, ponovno

dodaju... Relativizacija, propitivanje individualnog stava ugrađeno je u zamučene slojeve. Tek ponegdje iskra ili znak proviruje kao trenutak sumnje koji rezultira reskom bilješkom.

Za razliku od ovih autora kojima se linija (skoro) spontano dogodila, neki autori pojam crte prezentiraju jednostavno uporabom linije nekog likovnog materijala kojim oblikuju motiv. Tu je **Đeko Hodžić** koji minucioznom crtanjem, građenjem pojedinog dijela diptiha, dočarava asocijativne scene. Na papirima nalazimo konglomerat likova, znakova i stvari koje asociiraju mogući Eden, Noinu arku, hram... Svaka od interpretacija mora prepoznati ritual, kako u motivu tako i u umjetnikovu činjenju. Za razliku od njega, **Jelena Kovačić** se odlikuje slobodnijim pristupom grafitu. Ona kombinira dječji pristup sa znalačkim oblikovanjem, šablonski potez i raspršenost pigmenta, na istom papiru tvoreći dojmljiv rad. **Blaž Pirnat** koristi tuš i sasvim običan, industrijski papir za pakiranje na kojem izvodi seriju kroki zapisa niza pokreta na razapetom špagu. Crteži su šturi, ali odražavaju trenutke i napor kretanja i/ili održavanja ravnoteže na špagu (liniji). I **Ranko Pavić** koristi liniju koju izvodi tušem na papiratoj podlozi, stranicama izvađenim iz bilježnice. Ponavljajući poteze na papiratoj podlozi neskrivenog porijekla, uspijeva sačuvati iskazanu snažnu gestualnost. Tako stvara niz linija, ali i niz listova koji, različito postavljeni mogu tvoriti varijante kompozicija, uvijek poštujući autorovu „temperaturu“ trenutaka oblikovanja. Nešto kontroliranije, **Ana Vrtačnik** linijom opisuje oblike često ne ispunjavajući ocrtano. Tako nas ostavlja u nedoumici je li linija s jedne ili druge strane stvari/predmeta koje razgraničuje. U ovu grupu iskaza pripada i poigravanje crtežom, uporabom crteža kao osnove koju umjetnik transponira u novi oblik: **David Belas**, prepuštajući se igri multipliciranja linija tvori kontrolirane, a djelomično spontane nakupine. Šara, koja je u ovom slučaju kružna, može se usporediti sa šaranjem koje izvodimo tijekom nekog sastanka. I u jednom i u drugom slučaju linija je medij kojim se ispoljava energija. Umjetnik ovdje, odlučujući svojom voljom o trenutku prestanka nizanja oblika, rad nastavlja tehnološkim multipliciranjem urađenog, koristeći zrcalne situacije. Tako dobiva maštovite fraktalne formacije koje izazivaju pažnju našeg vidnog organa u potrazi za mogućim prepoznatljivim. Slično po rezultatu, ali drugačije u postupku, **Renata Papišta** nudi linijski niz zapisa. No, ona polazi od viđenog, doživljenog oblika morskih valova da bi ih, multiplicirajući i preplićući vizualizacije, pretvorila u izuzetan likovni rad. Uz samo oblikovanje i crtanje, umjetnica nudi odličnu prezentaciju koju možemo listati kao knjigu ili promatrati kao razvijeni niz, u oba slučaja, zapisa o moru. Nešto drugačiju interpretaciju oblika nudi **Šimun Tolić**. On radikalno reducira viđeno ostavljajući samo linijski opis. Možemo pretpostaviti da se na radu naziru zid i zgrada koji određuju horizont. Začudan odnos brida horizontale i trodimenzionalne prezentacije kuće čine dramatičan oris moguće (naporne) svakodnevnice. Horizontalne linije koristi i **Mirna Sišul**. Ona im pridodaje tekstualne zapise i karikaturni crtež. Autorica kao da nabraja materijal i tehniku upotrijebljenu za izvedbu postavljajući i pojašnjavajući sve to na samom radu. Nižući linije raznim likovnim sredstvima pridružuje im crtež klavira apostrofirajući i moguću muzičku liniju. Humorna vizualizacija nastanka ovog rada na temu podijeljena je na tri mala slikarska formata. Mnogo ozbiljniji pristup mogućnostima emanacije apstraktnog značenja linije/crte predstavlja **Claudio Ugussi**. On 1964. godine na slikarsko platno hrabro ucrtava kvadrat pa onda drugi, nešto veći bez jedne stranice pa u njih, s gornje i donje strane prodire s dva ugla. Njihovi vrhovi su pomaknuti pa se energija zaustavlja na formatu proširujući se kvadratima. Postaje nevažno koji oblik je prvi prekrrio onog drugog. Dobiven je raster linija/traka koji je kompozicijski usklađen, a energetske snažan.

Kombinacije crteža/linija koje se značajno oslanjaju na tonove podloga, karakteristike su radova **Silvane Konjevoda** i **Ivone Verbanac**. Ovi radovi nisu za usporedbu, ali ćemo to ovdje svedeno učiniti zbog teme projekta. Obje autorice, prije, za vrijeme ili poslije gestualnih intervencija, ispunjavaju površinu rada. Dok je Ivona žešća po potezu i njihovoj gustoći, Silvana je suzdržanija. Ivona Verbanac izaziva podlogu i promatrača, pružajući ideju neprikrivene emanacije snažne energije. Silvana površinu toniranu laviranim kolorom ispisuje nerazgovjetnim tekstovima pa rad djeluje manje gestualno, a više kontrolirano, promišljeno. Autorica ga naziva „Kiša šarena“, što ostavlja mjesto za više interpretacija. Negdje između ovih postupaka možemo smjestiti rad **Silvija Balije**. Umjetnik na formatu gestualno obrađuje dio podloge da bi potom odmjerenim linijama i površinama definirao rad. Umjetnik djelo naziva „Portret“, što nas navodi na potragu za oblikom. I, ukoliko smo ga izlučili iz drugih elemenata ovog rada, bivamo iznenađeni. Shvaćamo da autor osobne doživljaje svijeta oko sebe predstavlja kao umreženje događaja i oblika, osjećaja i želja, htjenja i snoviđenja. Iako je rad malih dimenzija, plijeni dojmljivošću. Kao i rad Silvija Balije, još jedan slikarski rad traži od nas istraživanje predstavljenih oblika. **Goranka Supin** predstavlja sliku izvedenu akrilom na platnu. Rad je podijeljen na nekoliko područja od kojih su neka koloristički naglašenija, a druge označuju monokromatska izvedba. Na svima su gestualni linijski potezi koji se ne zaustavljaju, već slobodno prolaze rubove drugog segmenta. U svjetlijem dijelu rada raspoznavamo otiske ruku, a autorica rad naziva „Hiromantija 53“, što nam usmjerava percipiranje. Linije života, glave, srca, sreće, zdravlja, daju se očitati i na radu **Ive Pevalek**. Jednostavnost njenog rada plijeni pažnju. Ova odlična autorica ništa ne mistificira: ona nam podastire otisak svog dlana. Mi možemo, ukoliko vjerujemo u hiromantiju, pokušati iščitati njenu sudbinu ili jednostavno rad doživjeti kao konceptualni odgovor na temu ovog projekta. Također, jednostavnu interpretaciju teme predstavlja **Milan Marin**. On razapinje, raspoređuje, smješta obojanu traku na pod. Na zid ne stavlja ništa. Ovu intervenciju možemo nazvati i veoma plitkom skulpturom. U suvremenosti, umjetniku je prepuštena odluka što će biti ili postati umjetničkim predmetom. Milan Marin koristi ovu slobodu. On si to može dozvoliti.

Sasvim posebnim, zaista izuzetnim radom predstavlja se **Gala Čaki**. Ova umjetnica vlada oblikom, tijekom, zvukom, imaginacijom. To svjedoči njen video-rad pred kojim zaista zastaje dah. Mi ne znamo, jer nas umjetnica ne želi informirati, ali slutimo porijeklo ideje ambijenta. Slobodni smo pretpostaviti da je to znakovito brdo uz veliku rijeku. Rijeka donosi promjene, vrijeme donosi promjene, ljudi donose promjene... Brdo se mijenja, rijeka izgovara promjenu, ljudi mogu izazvati nelagodu i brdu i rijeci. U pitanju je tijek, mijena, nizanje trenutaka koji su samo sada. Oni nisu vječnost, ali čine vrijeme. Sve oko nas traje, ali mi ne znamo je li u pitanju trenutak, nama rastegnut na stoljeća ili Univerzum mora raspolučiti, razagnati, raskomadati vrijeme kako bi ga i sam posjedovao, a možda i pojmi. Sažimanje tokova događanja, uspoređivanje energija, odobravanje, kritiziranje, komentiranje trenutaka u ovom radu izmjenjuje se dramatičnim tempom. Ovaj video, kao rijetko koji, poželimo još jednom pogledati. Čini se da i **Relja Rajković** progovara o kretanju. Mijena, tijek, kretanje je stanje. Iako se sve oko nas kreće, mi ne primjećujemo pomake. Čak i promjene dijelova dana zapažamo tek kad uslijedi nagla promjena. O životu gajimo uvjerenje kako ima puno vremena pred nama ne sluteći da ono teče bez prestanka i da nam je rok trajanja, u odnosu na univerzum, sasvim neznatan i kratak. Ipak, otkrili smo da spirala, vezana uz Fibonaccijev niz brojeva, podrazumijeva spiralno kretanje vrijednosti. Reljinim likovnim radom začas smo u kućici puža ili nautilusa ili u razmjeru sjemenki suncokreta. Umjetnik rad naziva „Zavežljaj“. Drugi autor, **Vedran Burul**, rasteže liniju/špagu i prikazuje ju u funkciji sušila za veš. Tako imamo sraz autorskom imaginativnošću sofisticirane linije i sasvim svakodnevene, funkcionalne. Promatrač je, svjestan ili ne, postavljen u isti tijek mijene bez obzira na formalne razlike. Ovdje je prikazana manje sofisticirana mijena kojoj ne pridajemo pažnju, odnos suho-mokro. Radnja se odigrava na žici za sušenje robe. Umjetnik podastire scenu ulice. Negdje iznad nas, ako želimo primijetiti, suši se roba. Ova scena budi nostalgiju jer je nekada bila česta naročito u manjim, pitoresknim gradićima. Danas je sušenje robe na ovaj način zabranjeno. Smatra se da u 21. stoljeću ne treba izlagati svoje gaće, kanotjerice ili podgaće na uvid drugima. Ovaj rad sa zabranjenom scenom ilustrira nelogičnosti i lažni moral suvremenosti. Demokracija je pojela samu sebe poštujući vjerske fanatizme i nacionalne interese. Ali, zar to već nismo spoznali?

Posebnu grupu predstavljaju radovi koji se poigravaju ili obznanjuju moguće (pseudo) znanstvene spoznaje. Tu je niz grafičkih otisaka **Irene Škrinjar**. Na radovima nalazimo brojevne nizove i oblike piramida sastavljene od crtica i/ili brojnih

oznaka. Umjetnica, unatoč kompliciranoj tehnologiji, pokazuje strpljivost znanstvenika. Ona nudi vizualizacije zakonitosti koje spoznaja još nije u potpunosti razumjela. Jedva da smo shvatili četvrtu dimenziju–vrijeme, no ostale dimenzije, ljudski mozak priviknut i naučen ili prisiljen na materijalno, teško prihvaća. Ubijamo se međusobno zbog izmišljenog pojma nacionalnosti ili vjere, a još nismo shvatili što je sila teže i kako uopće stojimo (na nogama!) na ovom planetu. Objašnjive karakteristike stvari koje naša četiri osjetila uspijevaju razlikovati ostavljaju nas hendikepiranima. Osobni položaj u okruženju materijalnih naučenih dogmi istražuje i **Damir Stojnić**. On, problematiziranjem svjetla, kao linijske pojave u obliku vala ili čestice koja kad miruje postaje točka, dodiruje područje fraktala, suvremenih fizikalnih dostignuća koja, po spoznajama moraju potaknuti i filozofska pitanja. Kao što se pokazalo da eksperiment ima promjenljive rezultate, ovisno o energiji ispitivača, tako je postalo jasno da će se rezultati uvijek mijenjati dok god određena pojava bude tretirana kao eksperiment. Umjetnik kaže: „Projicirani likovi emitirani su iz hibridna, spoja projektora i šivaće mašine čime se, opet, postavlja pitanje „krojenja stvarnosti“ koncem/filmskom trakom koja se pretapa iz crvene u plavu i tako „ad infinitum“. Drugoj umjetnici, **Robert Weissman Nagy** upravo je nit okosnica rada. Ova autorica simbolično „okupira“ dio prostora izdvajajući ga konopom. Oblik koji formira izaziva ideju kocke. Roberta ovim prostornim crtežom provocira. Najčešće, oblici koje vidimo, traže pojašnjenja koja tražimo unutar naučenog sustava. Mi vidimo oblik koji u realnom ne postoji. On je ponuđen kao ideja i inicira promišljanja o iluzijama prostora, vremena, važnog i nevažnog... Ovu prostornu konformaciju prihvaćamo preopterećeni iskustvom jednostavne, desirane logike naučene na prepoznatljivo. Također, dramatičnu eliminaciju elemenata, ali figuralnog oblika kojeg umjetnik želi predstaviti vizualnim činjenjem, predstavlja **Tomislav Hršak**. On najjednostavnijim načinom, savijanjem žice, oblikuje karakterističnu formu ptice, preciznije čaplje. Ovaj svojevrstni kroki u tri dimenzije plijeni pažnju jednostavnošću postupka i odličnim rezultatom. Jednostavnost motiva odlikuje i fotografski rad **Slavice Isovske**. Ona režira scenu koju bilježi fotografskom kamerom. U kadru raspoznajemo liniju, malo zatamnjeni ugao te prodor svjetla negdje po sredini scene. Čini se kao da se autorica htjela poigrati energijama tijeka puštajući neznan, a snažan utjecaj traga svjetla na dojam.

Eksperimentiranjem manifestacijama vizualne pojavnosti oblika i boja bavi se nekoliko autora. Tu je **Martin Zelenko**. On uzima dekorativne trake i prepušta ih snazi vjetra. Beskonačne titraje, poput tibetanskih molitvenih zastavica, umjetnik bilježi fotografskom kamerom. Autor predstavlja tek nekoliko situacija. On ne nudi najatraktivnije već nam otkriva dramatiku različitih mogućnosti. Tako shvaćamo da linija može biti iluzija i da može ovisiti o sposti/brzini našeg očnog živca, a da pomoću bilježenja kamerom, tehničkim pomagalom za produženo gledanje, može postati niz neponovljivih fraktalnih šara. I **Krunoslav Stojanovski** pribježe nesigurnosti dojma. On priprema scenu: platno s linijskim oblicima. Uz to priređuje i radnju: video projekciju sličnih formi koje su u pokretu. Iluziju kretanja, micanja, preklapanja promatrač će moći vidjeti uživo tijekom video-instalacije. Draž eksperimenta je očita jer se ista situacija neće moći ponoviti. Svakom projekcijom dobivamo sličan dojam, ali nikad ne identičan odnos oblika. Različitost trenutaka i neponovljivost već prošlih trenutaka bilježi **Igor Blagonić**. Autora doima medicinsko-tehnički zapis funkcije nekog njegovog organa. Ova linija jasna je samo medicinskoj struci, a mi ju možemo doživjeti kao neki spontani izlomljeni zapis, znajući da smo živi samo ukoliko linija nije sasvim ravna.. Predznanje promatrača, zapažanje autora i dobar kadar daju ovom radu likovnu značajnost i zanimljivost. Crtolikost niti konopa dokumentira **Vera Muzić**. Ona izdvaja segment tijeka dužine špage, ali ju približava objektivu pa je pred nama bilješka ritmiziranog tijeka. Linijsko prikazivanje tijeka zorno nam pojašnjava pozicije u vremenu. Ovdje je predočena mogućnost da se i tijekom jednog trenutka događa više situacija koje ne možemo percipirati. Ovim sljedom razmišljanja možemo ovaj fotografirani izrezak špaga doživjeti kao jednu od zabilježenih veličina fraktalnih situacija. I **Josip Mijić** uzima nitasti oblik u žarište svog likovnog promišljanja, no on ga ne povećava već ga pakira, balzamira, na neki način ovjekovječuje. Iako rad naziva „Linija života“, potrebno je pojasniti da se radi o niti ljudske kose. Oprema rada daje neki svečani ton i likovnost predmeta. Ova organska linija, obrađena je na način da je posve zatvorena u masu kojoj je rok trajanja znan. Neki fetišizam možemo nazrijeti u ideji autora. Sami moramo odlučiti postajemo li praznovjerni kad čujemo mliječne zube djeteta ili kosu preostalu nekim značajnim šišanjem ili je takva uspomena u kasnijem vremenu vrijedna pažnje? Možemo ga tumačiti kao što umjetnik sam obrazlaže: „...zamrzavanje trenutka te njegovo ovjekovječivanje...“ Time uz likovnost radu pridajemo znakovitost.

Zamjećivanje i bilježenje detalja koji lociraju crtu/liniju kao znatni segment, nudi sljedeća grupacija autora. Među njima, trenutke koje je teško ponoviti plasira **Edita Sentić**. Ona zamjećuje zanimljivi svjetlosni kadar odražen na armiranom staklu te ga bilježi fotografskom kamerom. Igra svjetla i sjene nudi dramatičnu atmosferu. Autorica izbjegava kolor pa je strogost scene još naglašenija. Također crno-bijele fotografije predstavlja **Sladan Dragojević**. On kadriira situacije sačinjavajući niz fotografija raspršenih segmenata. Umjetnik izabire iz obilja znalački se igrajući oblicima, rasterom i svjetlom. Niz ovih finih, fotografski bilješki tekstura, predstavlja izuzetnu autorsku cjelinu. Za razliku od ovog autora, **Igor Vasiljev** podastire samo jednu fotografiju. Na njoj raspoznajemo pejzaž. Nedostatak ljudi, biljaka ili možda brežuljaka izaziva neku nostalgiju, osjećaj mira i suglasnosti elemenata. Jedini prodor u pejzaž, ali i u doživljaj rada jest linija kretanja ostavljena u pijesku. Mi ne znamo je li kretanje išlo ka ili od morske pučine, ali ta tajnovitost izaziva izvjesno uzbuđenje. Ovo posizanje u kontemplativnu monotonost umjetnik predstavlja ostavljajući snažan dojam senzibilnom promatraču. Sličan pristup motivu, ali drugačiji, aktivniji plasman, nudi **Urša Valič**. Umjetnica često i intenzivno fotografira. No, samo poneke snimke prevodi u fizički/fizikalni oblik. Za ovu prigodu ona izabire zabilježene scene koje ne žele imati neki konvencionalni redosljed, ni tematski niti vremenski iako pripadaju određenom periodu u kojem su nastale. One se, autoričinim tretmanom, pretvaraju u univerzalni znak promjenljivosti doživljaja. Ovaj niz kojeg autorica naziva „Na granici urbanog vremena“ možemo pregledati sasvim opušteno. Ona sve fotografije nudi u kutiji. Mi možemo samo pregledati, ali i izmijeniti redosljed scena. Tako sljedeći promatrač ima drugačiji dojam jer su fotografije posložene drugačijim redosljedom. Interaktivnost likovnog znaka je postignuta. Za razliku od opisanih, segmentima rada **Klavdije Marušić** ne možemo mijenjati redosljed. Ona ga sama određuje i plasira kao zadanu cjelinu. No, možemo, ponukani sugestivnim kadrovima stvoriti osobnu asocijaciju koju inicira autorica. Ona se izvrgava samoispitivanju osobnih gesti u kombinaciji sa svakodnevnim okruženjem. Klavdija fotografira detalje svog kretanja u različitim dijelovima dana. Mi, svjedoci ovih trenutaka, možemo procjenjivati krepkost, sporost, opuštenost.... Ovaj rad možemo doživjeti i kao upozorenje na vlastita stanja koja zaboravljamo preispitati što se, nerijetko, nelagodno reflektira i u socijalnim odnosima. Autorica pita: Kamo idemo? Kamo trčimo?

Arhitektura, kao motiv za istraživanje pojavnosti i uočljivosti linije, privlači nekoliko umjetnika. Najznačajniji iskorak čini **Luigi Cappellari**. On zapaža spiralno poniranje/uzdizanje stepeništa, najvjerojatnije nekog zvonika, unutar kojeg, igrom dnevnog svjetla iz više izvora, naglašenost dobiva linija koja odražava tok špage ili kabela koji prolaze svim katovima zdanja. Poštujući igru svjetla i oblika autor zbunjuje promatrača pa nam treba neko vrijeme da lociramo logične odnose zabilježenih oblika. Ova naoko neuredna fotografija nosi izuzetnu snagu trenutka bijega iz funkcionalnog vremena koje smo dogovorno odlučili bilježiti. Za razliku od ove fotografije, drugi autor progovara o organiziranom, uglađenom, poštovanom vremenu. Taj umjetnik je **Fernando** koji nam predstavlja građansko stubište, ali u trenutku dramatične osvjetljenosti. Ukrasi, organiziran tok polukružnog stepeništa ničim nije narušen. Ritam bogato dekoriranih držača rukohvata dobiva odaziv u jednostavnim, ali ritmično postavljenim gredama ostakljenog krovišta kroz koje je pripuštena svjetlost. Ove stepenice kao da obećavaju, kao da su priređene za vječnost. Oba autora, s različitim senzibilitetima prikazuju ne-mjesta, lokacije na kojima se ljudi sreću bez da nužno ostvaruju osobni kontakt. Treći autor, koji objektivom fotografskog aparata obrađuje temu projekta koristeći arhitekturu, **Bogomir Duzbaba**, progovara o prolaznosti plasirajući fotografiju fasade nekog ambiciozno oblikovanog zdanja. Dijelovi

betonskih svjetlosnih štitnika formiraju na nekim mjestima iskrivljene linije koje autor vješto koristi prilikom kadriranja. On bilježi i pred promatrača plasira ostavljeno i zapušteno. Kao što je to i s ljudima, potrošene i iskorištene ova civilizacija ne popravlja već ih pušta umiranju. Raster pravilnih i deformiranih linijskih elemenata zgrade doprinosi vizualnoj živahnosti, ali stanje oblika uvodi nelagodan osjećaj pred ovom fotografijom. Osim navedenih, ovoj tematskoj cjelini pripadaju još dva autora. **Luiza Štokovac** u kadar uzima tračnice željezničke pruge. Tračnice imaju linijski oblik, a ritmično su ispresijecane pragovima. Iako je željeznica tipično ne-mjesto, prikaz kolosijeka uvijek izaziva nostalgичne dojmove uzbuđenja vezanih za putovanja. Autorica se ne poigrava samo estetikom linijskog tijeka već prikazuje ukrštanje šina, skretnice, raskršće. Time ističe socijalne konotacije. Osim kompozicijske stabilnosti, fotografija je dojmljiva jer doziva u sjećanje i naše životne odluke, životne promjene. **Samir Cerić Kovačević** pak, koristi asfaltiranu prometnicu. No, on problematizira estetski dojam izrezivanjem, kadriranjem detalja. Linija mu služi kao razdjelnica područja, a tek ponegdje kao element rada. On zamjećuje bogati raster istrošenog, prometnim bojama djelomično prekrivenog uobičajenog. Autor u detalju pronalazi bogatstvo oblika. Čak i detalj prozaičnog urbanog tepiha može donijeti dojam univerzuma.

Ponašanje linija koje čine udubine, uzvisine ili rezovi u materijalu, istražuje nekoliko autora. Tu je **Lovorka Lukani** koja u grafičku prešu pušta crtolike predmete poput konopa ili tekstila. Skoro slučajno postavljeni oblici, otisnuti u plemenitom papiru, donose atraktivne rezultate. Autorica preskače boju pa oblike očitavamo kao reljefe. Formirajući više različitih manjih otisaka dobivamo zanimljivu kompoziciju citiranih, transponiranih, prenesenih formi. Ukoliko nanižemo nekoliko segmenata u cjelinu, rad postaje zanimljivi niz linijskih tvorevina koji se nužno striktno ne nastavljaju, ali odražavaju rezultat autoričine igre. Drugačije od ove umjetnice, **Slavica Marin** niže komplicirane preplete svjetlucavog materijala. Ovdje je linija upletena sama sa sobom. Uz to, dodavanje prepleta jedan uz drugi tvori reljefnu površinu. Preplet remeti svjetlucavost materijala, ali to ne smeta dojm. Iako je umjetničina igra sama po sebi monotona, promatrač se nalazi pred izuzetno živahnom površinom rada. Dojam podrtavaju dramatično strogi okviri od poravnatog, ali neobrađenog metala. Čini nam se da smo pred tehnocyber radom koji, ritmiziranim ponavljanjem čvorova zamjenjuje dojam nekog prepoznatljivog motiva. Vrlo strogi rad koji nas upozorava na vrijeme koje nas, grubošću kapitala, isisava, ali u kojem smo pristali živjeti pokušavajući sačuvati barem djeliće nekadašnjeg komfora. Slavica upozorava na letargičnost i inertnost svih nas. Druga umjetnica koja također posize u grubi materijal, **Pamela Ivanković**, predstavlja sasvim nebitan predmet. Poput stilske vježbe, isprobavanja kvalitete materijala, pred nama je zemljana naslaga ispresijecana linijskim udubljenjima i ispučenjima. Nema prepoznatljivog oblika. Autorica kao da ne želi poručiti ništa. Postoje samo gestualni tragovi urezivanja gline prije pečenja, koji ipak dosižu prag zrele artistske igre. Ova njena spontanost razlikuje se od intencije u radu **Eugena Varžića**. On plitku reljefnost koristi kao medij za izvedbu figurativnog oblika. U postupku umjetnik umjesto kista koristi oštrinu nekog alata povlačeći ga kroz tanak sloj mase rastegnute na platno. Ovaj trodimenzionalni crtež bez kolora prikazuje lik mačke, a izražajnost daju potezi i sjene dobivene urezima u nakupinu materijala. Ovdje je prisutan prepoznatljiv motiv, za razliku od rada **Vladimira Janušića**. On strogo kontrolirano, proračunato izvodi ispučenja i utore svog rada. Njegove trodimenzionalne linije strogo su geometrijski određene. U presjeku trokutasti, ovi oblici se nižu tvoreći obojene reljefne kvadrate. Draž, specifičnu ljepotu i raspoloženje koje izaziva ovaj rad otkrivamo krećući se prostorom jer umjetnik svaku plohu boji određenom bojom pa, uz kretanje doživljavamo promjenu snažnog kolora. Vedrina ovog rada splašnjava kad nam u žižu interesa dođe rad **Edvarda Kužine**. On prinosi, kao žrtvu, kamen bez definiranog oblika na kojem nalazimo komercijalni linijski kod. I, već znamo, kao što smo sve rasprodali ili nam je ukradeno od političkih elita, još je ostao kamen, goli kamen. Iako neznatan, ovaj rad nudi ideju buđenja, ideju obrane vlastitih integriteta, a uz to i identiteta. Problem suvremenosti nebitnih područja Svijeta ovdje se zaoštava. Moguće je da ove linije koda pričvršćenog na običan kamen, postaju politički obojeni rad. Na nama je da se opredijelimo za pasivnost ili, nažalost, nužnu obranu, ali ne od Fašista, Srba, Židova, već od vlasnika krupnog kapitala. Možda treba kamen upotrijebiti u revolucionarne svrhe. Značenjski slične, socijalno političke konotacije budi rad kojeg podastire **Darko Brajković Njapo**. On uzima zemljopisnu, političku kartu Europe i na njoj dramatično intervjera. On izrezuje teritorije, a ostavlja samo granične linije. Rasterom kojeg ostvaruje provokira zagovarače nacionalizama, vjerskih podjela i ekonomskih ograničenja. Iz povijesti znamo da nacionalne države u sadašnjem obliku postoje niti dvjestotinjak godina, a da su svojim postojanjem, nacionalizmima i nametnutim vjerama izazvale mnoga krvoprolića. Uočeno je da svaka segregacija uvijek prikriva interese onih koji ju zagovaraju. Ovaj rad snažno propituje razložnost izmišljenih linija koje razdvajaju ljude koji žive na određenim lokacijama. Nakon izrezivanja, umjetnik izdvojene prikazuje državica, zemlji, postojbina, teritorija, otadžbina, domovnica i domovina provokativno ostavlja na hrpi ispod rada. Na podu.

Problemiziranjem prikrivenih sustava moći bavi se nekoliko umjetnika. **Burhan Hadžialjević** predstavlja sasvim poseban rad. On sakriva sliku pa time svoj likovni rad podvrgava određenoj autocenzuri. Jedino nas naslov rada „The Zeitgeist“ vodi ka poruci koju želi odaslati umjetnik. Sjećamo se da je pojava tog prvog filma, remek djela informativnog, istraživačkog novinarstva, izazvala mnoge reakcije. S oltara ga se proglašavalo nepoćudnim. Kapitalom dirigitirano novinarstvo ga je proglašavalo neistinitim ili ignoriralo. Na žalost, mnogi ljudi ga nisu imali živaca odgledati niti dovoljno edukacije da bi shvatili sadržaj. Civilizacija nikako da progleda i raskrinka manipulacije kojima smo izloženi, a koje prihvaćamo kao datosti. Razlozi za to su specijalizirana i osakaćena edukacija ili čuvanje svog malog postignutog statusa loše plaćenog roba. Sličnu tematiku obrađuje **Matjaž Borovničar** koji linijskim, ali i drugim sustavima tvori dva zatvorena sustava koja predstavlja kao diptih. Poput doživljaja kaleidoskopa prisiljeni smo pogledom istraživati ponuđeni rad. Dojam mističnosti, prikrivenosti značenja, autor postiže izvjesnim zamućenjem koje dobiva slojevanjem. Pred nama je skup grafičkih, printanih segmenata kojima autor izuzima kolor, a koji kao da titraju svojim linijskim tokovima i međusobnim preklapanjima. Ovi zatvoreni mikrosvijetovi obiluju kontrastima i šarama, a ponegdje prepoznamo oznake koje pripisujemo organizacijama masona, iluminata i sličnih, za koje se tvrdi da dirigitiraju stanjem Svijeta. Čini nam se kao da je autor želio postići kod promatrača stanje konfuzije i nesigurnosti koje nam kapitalizam stalno nameće jer, zbuđena osoba bombardirana informacijama koje joj ne trebaju, teže postiže koncentraciju, duhovni mir, staloženost kako bi promislila o stanju okoline. O sličnoj problematici progovara **Gordana Kužina**. Ona podastire fotografsko svjedočanstvo o pojavama na nebu nakon prolaska aviona. Već smo svi čuli za chemtrails, za teoriju zavjere o tome kako nas nadvladine organizacije zaprašuju nekim škodljivim sredstvima ili mikročipovima koji, kad uđu u naše tijelo djeluju na našu razboritost podupirući poslušnost. No, problem civilizacije je već izražen školstvom koje preskače usvajanje širokog dijapazona znanja već se mladi ljudi usko specijaliziraju bez obzira na stečene titule. Tu je i problem označavanja pojedinca mikročipovima ili bar-kodovima. Na ovom tragu, **Miranda Legović** podastire humoran fotografsko-dizajnerski rad. Radi se o vreći za kupovanje na kojoj nalazimo fotografiju kodirane osobe. S jedne strane nalazimo leđa, a s druge strane lice označene osobe. Na žalost, ovakva tretiranje već doživljavamo na aerodromima i ulazima u javne ustanove i banke. Kapital, podržan vjerama i političke elite ovo evidentiranje pravdaju sigurnošću pojedinaca, a ne preispituju zašto sigurnost pojedinca pada. Pohlepa je u stanju da radije prorijedi čovječanstvo na beskrupulozne načine nego da svima osigura egzistenciju. A stalno ponavljam: Samo je potrebna pravedna preraspodjela profita. U ovu grupu radova možemo pribrojiti i rad kojeg potpisuje **Noel Šuran**. On fotografskim aparatom snima električne kablove i njihove putanje i križišta. Od tri kadra na kojima nalazimo stup i uz njega električne i ine kablove umjetnik formira triptih. Kadrove izrezuje poput oltarnih slika. Srednja je nešto veća od ostalih dviju. Rad naziva Golgota, po brdu koje je bilo nešto izvan starog Jeruzalema, a na kojem se, prema biblijskim legendama, dogodilo raspeće, razapinjanje na križ Isusa i s njime još dvojice razbojnika. Ovaj

izuzetno maštovit i humoran rad preispituje ideju klanjanja idolima, čemu su ljudi skloni. Ovdje možemo reći da imam poklonac za svetu majku hidroelektranu i njene svete krakove distribucije električnog napona... Možda zvuči cinično, ali neke se grupe ljudi klanjaju pašti noseći na glavi cjedilo za paštu... Problematiziranje zapadnog civilizacijskog kruga nastavlja **Mirjana Matić**. Ona podastire prilično odbojan slikarski rad. Na tamnoj površini zapažamo dio lutke s rasporenim pa zašivenom utrobom. Lutka, kao igračka trebala bi nositi pozitivno ozračje, no ova tekstilna lutka obučena u crvenu odoru s dramatičnom ranom izaziva tjeskoban dojam. Ovaj rad može asociirati na licemjerje koje prevladava u svim dogmama i/ili doktrinama vjera i međuljudskih odnosa. On se manifestira čvrstim moralnim zabranama, koje prešutno sve toleriraju, ali na način da nitko drugi ne vidi. Njuguje se lažni, formalni moral. Slika je dobra ilustracija za ovo lažljivo vrijeme, kad se kapitalizam raspada po šavovima, kad je demokracija kao način međuljudskih odnosa potrošila samu sebe. I **Iris Poljan** upotrebljava liniju koju čini nit konca, no ona nešto vedrije interpretira sadašnjost. Ona uzima račun fiskalne kase i na njemu intervenira koncem, šivanjem oblikujući portret. Ona sama kaže: „Sve je krenulo od toga što tijekom studiranja (a i dan-danas) u svome novčaniku imam više računa nego para...“. Bez obzira na moguće osobno značenje portretirane osobe, ovaj rad nas upozorava na napast birokracije. Ali, ne samo to, prisiljeni smo plaćati svakakve namete za koje jedva da postoji uporište. Tako nam naplaćuju gradske, naše prostore, zbog parkiranja, pa komunalne naknade, pa slivne vode... I ulaz u crkve se naplaćuje, ali se svejedno od države traže financije za bilo koje, pa i najmanje uređivanje prostora ili nekog kipa ili slike, predmeta iz crkvenog, religijskog marketinga. Problematiziranje osobnosti, pojavnosti, ega, identiteta propituje autorski tandem **MP art**, Maja Budžarov i Predrag Šidanin. Pred nama je zbunjajući kolaž fotografskih isječaka. Zapažamo mušku glavu, a žensko tijelo. I obrnuto. Uz to, ukomponirani su segmenti urbane situacije koji su očito kolažirani iz više mogućih pogleda. Naravno, odmah se prisjećamo službenih, proklamiranih podjela na plavu boju za dečke, a ružičastu za curice, muških i ženskih igračaka, nametanje nacionalnih opredjeljenja i svih ostalih oblika ponude identiteta. Stvar je sasvim jednostavna: Budi pozitivna osoba.

Blisko pokusu, likovno-tehnički eksperimentira **Nikolina Butorac**. Lirski, ali snažno ekološki upozoravajuće djeluje njen rad kojeg naziva: „Čaj protiv ravnodušnosti prema prirodi“. Iz naslova iščitavamo intenciju umjetnice. Ona uzima kardiogram koji nosi ideju životnog slijeda koji može biti ugrožen i uz njega smješta dijelove, listove ljekovitih biljaka. Uz to, promatraču nudi recepte. Uz naputke za primjenu ljekovitog bilja, ona nudi provokaciju naslovima recepata. Ovdje dodiruje socijalnu problematiku suvremenog svijeta. „Čaj protiv pohlepe“ trebao bi se nuditi na svakom koraku, pred svakim prodajnim lancem. Na žalost, vlasnicima kapitala teško je ponuditi takav čaj, ali, ukoliko ga svi mi obični ljudi konzumiramo, posljedice će osjetiti i ti nedodirljivi. Naravno, uslijedit će reakcija: zabraniti će takav čaj pod obrazloženjem koje će potpisati farmaceutska industrija, da on nije dobar za zdravlje (kapitala?). Već znamo: „Čaj za podizanje ekološke svijesti“ zasigurno je nezdrav. Na drugi način, ekološku notu nisi i foto-crtež **Aleksandre Rotar**. Uočavajući odnose među životinjama, ona bira spontani, nerezirani kadar. U njemu su zabilježene dvije koze i glava psa. Tako nastalu fotografiju ona dalje studijski obrađuje. Služeći se fotografskim metodama kontrastira detalje do trenutka nestajanja sivih površina. Tako ostaje samo čisti crtež koji sliči na apstraktni raster. Tek nešto pažljivijim promatranjem razabiremo detalje zastupljenih likova. Postignut je zanimljiv odnos likovne interpretacije motiva i dojma ponuđenog promatraču. Sličan dojam titravosti, ali na drugačiji način nudi **Goran Gromsky Skorup**. On, dobro zapažajući i preskačući objekt, motiv izrezuje iz njegova odsjaja u vodi. Uočeno i zabilježeno fotografskom kamerom izaziva zanimanje jer većina elemenata nema čvrste gabarite. Odsjaj obale ili mosta u vodi, doživljavamo posredstvom titravih linija i površina. Nesigurnost, iluziju stvari, efemernost materije možemo naći dokumentiranu i na radu **Josipa Madračevića**. On bilježi trenutak postojanja snopova umjetnog svjetla. Ovi prodori u prostor trebali bi doprinijeti intenzitetu zvuka kojeg pretpostavljamo promatrajući ovu fotografiju. Intenzivnost i obojenje svjetlosnih traka kao da prenosi i intenzivnost zvuka. Nešto mirniji, ekološki podobniji treptaj zvuka nudi nam **Antonio Mitkovski**. On, blizak glazbenoj umjetnosti, u okolini pronalazi motiv koji mu se čini da ilustrira njegovu strast za zvukom. Tako u kadar pripušta pet žica nekog dalekovoda nudeći ideju notnog crtovlja, a lastavice mu služe kao note. Onima koji poznaju notne sisteme, čini se da bi ovo trebala biti spontana bilješka neke kolorature. Nazivajući rad „Muzičke linije“, autor promatraču ne dozvoljava druge moguće asocijacije. Ovaj autor koristi životinje koje žive u prirodi, dok **Tajči Čekada** u kadar uzima kućnog ljubimca, psa. Umjetnica izuzetno senzibilno zapaža svjetlost koja u jednom trenutku postaje svojevrсна aura. Dojam koji izaziva ovaj rad odlično opisuje i sama autorica: „...kontemplaciju o mogućnostima života nakon prestanka rada fizičkog tijela (mogućnost transcendencije, tunel i svijetlost, mogućnost vječnosti, smrt ega, oslobođenje, linija uznesenja...)“. Linija svjetla naglašena je promišljenim izuzimanjem kolora s fotografskog rada. Na ovom radu zadovoljena je tema ovog projekta u potpunosti, a potaknuta su mnoga pitanja. Promatrač nije ostao prevaren.

Eugen Borkovsky, XII. 2014.

Teorija struna: Einstein: „...Mjere prostora i vremena zavise od kretanja promatrača. Ljudi ove civilizacije opažaju svijet sa samo pet osjetila: vid, sluh, okusa, opip i miris. Pod određenim uvjetima mogu se vremenski bliski događaji jednom promatraču prikazati u jednom linijskom slijedu, a drugom u različitom...“

Nakon tisućljeća prisile religija, pojavljuju se otkrića kvantne fizike. Prostor dobiva još jednu dimenziju – vrijeme. Prostor-vrijeme. Vrijeme nije samo linearni protok kroz prostor. To je dimenzija koja prenosi fizičko kretanje u postojanje. Sve što zovemo univerzumskom ili božjom kreacijom, energija je koja titra različitim frekvencijama. Što sporije vibrira to se čini gušćom; što vibrira bržim ritmom to ima manju gustoću i čvrstinu. Materija je energija koja titra na sporij frekvenciji. Veoma brze vibracije uzrokuju da materija napusti frekvencijski raspon kojeg naših pet osjetila mogu opažati. „Struna“ bi trebala imati izgled beskonačno sićušne crtice koja se upetljava pa isteže naizmjenično, titra. (Teorija relativnosti, kvantna fizika, fraktali, bozoni, teorija struna...)

naslovnica / copertina: BLAŽ PIRNAT: Bez naslova, fotografija, 2014.

Impressum kataloga:

Produkcija: Gradska galerija / Galleria Civica Fonticus; OPĆINA GROŽNJAN / COMUNE DI GRISIGNANA

Izdavač / Editore: Općina Grožnjan / Comune di Grisignana, HDLU Istre; Curator: Eugen Borkovsky; Tekstovi / I testi: Eugen Borkovsky; Lektura (HR): Doris Pandžić; Catalogue design and CD: Studio Borkovsky; Fotografije / fotografie: autori; naslovnica / copertina: BLAŽ PIRNAT, Bez naslova, crtež, 2014; Postav / Installation: Eugen Borkovsky; Tisak / Print: Comgraf Umag; Naklada / Tiratura: 250; Info: www.akademija-art.hr

Realizirano: Grožnjan / Grisignana, Istra, HR, XII. 2014.

www.groznjan-grisignana.hr

GROŽNJAN Grad umjetnika

1965

2014

GRISIGNANA Città degli artisti